

Mevrouw Dalloway

Virginia
Woolf

*‘Mevrouw
Dalloway is een
onbetwist
meesterwerk.’*

NRC HANDELSBLAD

Mevrouw Dalloway

Volg ons ook op:

uitgeverijrainbow

RainbowBoeken

uitgeverijrainbow

RainbowBoeken

Virginia Woolf

Mevrouw Dalloway

Vertaald door Boukje Verheij
Met een nawoord door Joke J. Hermsen

Rainbow® wordt uitgegeven door
Uitgeverij Rainbow bv, Amsterdam

www.rainbow.nl

Een uitgave in samenwerking met
Uitgeverij Athenaeum – Polak & Van Gennep, Amsterdam

www.uitgeverijathenaeum.nl

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds

Oorspronkelijk titel: *Mrs Dalloway*
Copyright vertaling © 2013 Boukje Verheij /
Athenaeum – Polak & Van Gennep
Copyright nawoord © 2013 Joke J. Hermesen
Omslagontwerp: bij Barbara
Druk: Novoprint, Sant Andreu de la Barca
Uitgave in Rainbow maart 2021
Alle rechten voorbehouden

ISBN 978 90 417 1400 8 NUR 302

Mevrouw Dalloway zei dat ze de bloemen zelf wel ging kopen.

Want Lucy kwam al handen te kort. De deuren zouden uit hun hengsels worden gelicht; de mannen van Rumpelmayer kwamen. Bovendien, dacht Clarissa Dalloway, wat een ochtend: fris als een traktatie aan kinderen op een strand.

Wat een dag! Wat een duik! Want zo had ze het altijd ervaren als ze met een licht gepiep van de scharnieren (ze hoorde het nóg) de tuindeuren opengooide en op Bourton de buitenlucht in dook. Zo fris, zo kalm, stiller dan dit natuurlijk, was de lucht in de vroege ochtend: als het omslaan van een golf, de kus van een golf, koel en scherp en toch (voor het meisje van achttien dat ze toen nog was) plechtig, want terwijl ze daar zo bij de open deur stond, had ze het gevoel dat er iets ontzaglijks stond te gebeuren, en ze keek naar de bloemen, naar de bomen met de opkringelende rook erboven en de stijgende, dalende vlucht van de roeken, stond daar maar te kijken totdat Peter Walsh zei: ‘Sta je te dromen tussen de groenten?’ – was dat het? – ‘Zelf prefereer ik mensen boven bloemkolen’ – was dat het? Hij moest het op een ochtend tijdens het ontbijt hebben gezegd, toen ze het terras op was gelopen – Peter Walsh. Hij kwam een dezer dagen terug uit India, in juni of juli, dat wist ze niet meer, want zijn brieven waren ontzaglijk saai. Wat je bijbleef waren zijn uitspraken; zijn ogen, zijn zakmes, zijn glimlach, zijn knorrigheid, en wanneer duizend-en-één dingen volledig vervlogen waren – vreemd was dat toch! – een paar van dat soort uitspraken over kolen.

Ze hield even in op de stoepwand, wachtend tot de bestelwagen van Durtnall voorbij was. Een charmante vrouw, vond Scrope Purvis (die haar kende zoals je in Westminster de mensen kent

die naast je wonen); ze had iets weg van een vogel, van een gaaitje, blauwgroen, licht en levendig, hoewel ze al over de vijftig was en sinds haar ziekte heel grijs was geworden. Daar stond ze, heel even neergestreken tot ze kon oversteken, zonder hem te zien, met kaarsrechte rug.

Want als je—hoeveel jaar nu al? meer dan twintig—in Westminster woont, voel je zelfs midden op straat of als je 's nachts wakker ligt, meende Clarissa stellig, een bepaalde stilte, of plechtigheid, een ondefinieerbare rust, een zekere spanning (maar dat kon ook haar hart zijn, dat naar men zei verzwakt was door de griep) voordat Big Ben slaat. Daar! Hoor hem eens galmen. Eerst een waarschuwing, melodius; dan het uur, onherroepelijk. De loden kringen losten op in de lucht. Wat zijn we toch dwaas, dacht ze, terwijl ze Victoria Street overstak. Want de hemel mag weten waarom we het zo liefhebben, waarom we het zo zien, het vormgeven, rondom ons opbouwen, omvergooien en ieder moment opnieuw creëren, maar de armste sloebbers, de ellendigste stakkers, die op stoepjes zitten (de drank is hun ondergang), doen hetzelfde, zijn—dat geloofde ze stellig—om precies die reden door geen wet in het gareel te brengen: ze houden van het leven. In de ogen van de mensen, in het gedraaf, geslier en geslof, in het tumult en het rumoer, de koetsen, automobielen, dubbeldeksbussen, bestelwagens, schuifelende en schommelende sandwichmannen, de fanfarekorpsen, de draaiorgels, in de triomf en het geklingel en het vreemde hoge zingen van een vliegtuig in de lucht bevond zich wat ze liefhad: het leven, Londen, dit ene moment in juni.

Want het was midden juni. De oorlog was voorbij, behalve voor iemand als mevrouw Foxcroft op de ambassade gisteravond, die verteerd werd door verdriet omdat die aardige jongen was omgekomen en de oude manor nu naar een neef ging; of lady Bexborough, die een liefdadigheidsbazaar had geopend, zeiden ze, met het telegram in haar hand: John, haar oogappel, omgekomen; maar het was voorbij, de hemel zij dank—voorbij. Het was juni. De koning en koningin waren op het paleis. En overal klonk, ook al was het nog heel vroeg, een geroffel, een geluid van galopperende paarden, getik van cricketbats: Lord's, Ascot, Ranelagh en ga zo maar door, gewikkeld in het zachte weefsel van de grijsblauwe ochtendlucht, die ze in de loop van de dag ook weer zou loswin-

den en op hun gazons en velden de dansende paarden zou neerzetten, die met hun voorbenen nog maar net de grond raakten of óp sprongen ze weer, de rondwervelende jongemannen, en lachende meisjes in hun doorzichtige mousseline, die zelfs nu, na de hele nacht te hebben gedanst, hun absurde wollige honden uitlieten; en zelfs nu, op dit vroege uur, stoven onopvallende oude douairières er in hun automobiël vandoor op geheimzinnige missies, en waren de winkeliers in hun etalages bezig met het schikken van hun stras en diamanten, hun prachtige oude zeeegroene broches in achttiende-eeuwse vattingen om Amerikanen te lokken (maar ze moest zuinig zijn, niet in een opwelling iets voor Elizabeth kopen), en ook zij, die er met een absurde en niet-aflatende harts-tocht van hield, er deel van uitmaakte, want haar voorouders waren ooit hovelingen geweest in de tijd van de Georges, ook zij zou diezelfde avond nog voor licht en luister zorgen, haar feestje geven. Maar hoe vreemd, toen ze het park in liep: de stilte, de nevel, het gegons, de traag zwemmende, zorgeloze eenden en de waggelende keelzakvogels; en wie hadden we daar, met achter zich, heel toepasselijk, de regeringsgebouwen en onder zijn arm een aktetas met het koninklijke wapen, wie anders dan Hugh Whitbread, haar oude vriend Hugh – de voortreffelijke Hugh!

‘Een heel goede morgen, Clarissa!’ zei Hugh, nogal overdreven, want ze kenden elkaar al sinds hun kindertijd. ‘Waar ga jij naartoe?’

‘Ik vind het heerlijk om door Londen te wandelen,’ zei mevrouw Dalloway. ‘Echt, het gaat boven wandelen in de natuur.’

Ze waren – helaas – alleen maar in de stad om bij dokters langs te gaan. Andere mensen kwamen om films te zien, om naar de opera te gaan, om hun dochters mee uit te nemen; de Whitbreads kwamen ‘om bij dokters langs te gaan’. Al talloze malen had Clarissa Evelyn Whitbread bezocht in een kliniek. Was Evelyn weer ziek? Evelyn was helemaal niet in orde, zei Hugh, en de manier waarop hij zijn lippen tuitte en zijn zeer goed gevulde, mannelijke, buitengewoon welgevormde, volmaakt gestoffeerde lijf (altijd ging hij bijna té goed gekleed, maar hij moest waarschijnlijk wel, met zijn baantje aan het hof) een tikje opblies, duidde erop dat zijn vrouw een of andere inwendige kwaal had, niets ernstigs, zoals Clarissa Dalloway, een oude vriendin, wel zou begrijpen zonder

dat hij in details hoefde te treden. O, ja, natuurlijk begreep ze het, wat vervelend, en ze voelde zich heel zusterlijk en was zich tegelijk merkwaardig bewust van haar hoedje. Niet het juiste hoedje voor de vroege ochtend, was dat het? Want Hugh gaf haar altijd het gevoel, terwijl hij zich voortspoedde, waarbij hij zijn hoed nogal overdreven lichtte en haar verzekerde dat ze een meisje van achttien kon zijn, en ja, natuurlijk kwam hij naar haar feestje vanavond, Evelyn stond erop, alleen was hij mogelijk wat later vanwege het feestje op het paleis waar hij met een van Jims jongens naartoe moest—ze voelde zich naast Hugh altijd een tikje schamel, een schoolmeisje, maar wel aan hem verknocht, voor een deel omdat ze hem al haar hele leven kende, maar toch vond ze hem op zijn manier een geschikte kerel, hoewel Richard zowat gek van hem werd, en wat Peter Walsh betrof, die had het haar tot op de dag van vandaag niet vergeven dat ze hem graag mocht.

Ze herinnerde zich nog de ene scène na de andere op Bourton: Peter woedend, Hugh natuurlijk in geen enkel opzicht tegen hem opgewassen, maar nu ook weer niet de volslagen onbenul waarvoor Peter hem uitmaakte, niet zomaar een leeghoofd. Als zijn oude moeder wilde dat hij het jagen opgaf of met haar naar Bath ging, dan deed hij dat zonder protest; hij was bijzonder onzelfzuchtig, en als iemand beweerde, zoals Peter, dat hij geen hart had, geen hersens, alleen de goede manieren en opvoeding van een Engelse gentleman, was dat alleen haar lieve Peter op zijn slechtst. En hij wás soms onuitstaanbaar, hij wás soms onmogelijk, maar heerlijk om mee te wandelen op een ochtend als deze.

(Juni had elk blaadje aan de bomen tevoorschijn gelokt. De moeders van Pimlico zoogden hun kroost. Berichten scheerden van de vloot naar de admiraliteit. Arlington Street en Piccadilly leken de lucht in het park te prikkelen en de blaadjes zinderend, flonkerend op te tillen op golven van die verrukkelijke vitaliteit waar Clarissa zo van hield. Dansen, paardrijden, ze had het allemaal heerlijk gevonden.)

Want al zagen ze elkaar in geen eeuwigheid, Peter en zij, zelf schreef ze nooit een brief en die van hem waren altijd gortdroog, opeens kon de gedachte in haar opkomen: als hij nu bij me was, wat zou hij dan zeggen? Sommige dagen, sommige taferelen riepen een kalme herinnering aan hem op, zonder die oude bitter-

heid, wat misschien wel je beloning was als je om mensen had gegeven: op een prachtige ochtend midden in St. James's Park doken ze zomaar op—nou en of! Maar Peter—hoe mooi de dag ook was, en de bomen en het gras, en het meisje in het roze—Peter zag dat allemaal niet. Alleen als ze het hem vroeg zette hij zijn bril op en keek hij. De toestand in de wereld, dáár ging zijn belangstelling naar uit, naar Wagner, de gedichten van Pope, altijd en eeuwig de karakters van mensen, en de gebreken van haar eigen ziel. Wat had hij op haar gevit! Wat hadden ze gestreden! Ze zou met een premier trouwen en boven aan een trap staan: de ideale gastvrouw noemde hij haar (ze had er in haar slaapkamer om moeten huilen), ze had het in zich om de ideale gastvrouw te worden, zei hij.

Zo stond ze hier in St. James's Park nog altijd strijd te voeren, nog altijd te betogen dat ze er goed aan had gedaan—en dat had ze ook—niet met hem te trouwen. Want binnen het huwelijk moet er een zekere mate van vrijheid, een zekere mate van onafhankelijkheid zijn tussen mensen die dag in, dag uit samen in hetzelfde huis wonen—en die gaf Richard haar, en zij hem. (Waar was hij vanochtend, bijvoorbeeld? Een of andere zitting, ze vroeg er nooit naar.) Maar met Peter moest je alles delen, op alles ingaan. En het was onverdraaglijk, en toen ze uiteindelijk die ruzie in het tuintje bij de fontein kregen, moest ze wel met hem breken, anders was het hun ondergang geworden, had het hen beiden kapotgemaakt, daarvan was ze overtuigd. Toch droeg ze al jarenlang, als een pijl die in haar hart was blijven steken, het verdriet en de pijn in zich mee; en dan dat afschuwelijke moment waarop iemand haar bij een concert had verteld dat hij was getrouwd met een vrouw die hij had ontmoet op de boot naar India! Nooit zou ze dat alles vergeten! Koud, harteloos, preuts had hij haar genoemd. Nooit zou ze kunnen begrijpen hoe veel hij om haar gaf. Maar die Indiase vrouwen konden dat kennelijk wel—domme, holle, losbollige poppetjes. En ze kon zich haar medelijden besparen. Want hij was heel gelukkig, verzekerde hij haar—volmaakt gelukkig, hoewel hij nooit iets had gedaan van alles waarover ze hadden gepraat; zijn hele leven was een mislukking geweest. Ze kon er nog steeds kwaad om worden.

Ze had de uitgang van het park bereikt. Ze stond even stil en keek naar de autobussen in Piccadilly.

Ze zou nu van niemand ter wereld willen zeggen dat ze zus of zo waren. Ze voelde zich heel jong; tegelijkertijd onuitsprekelijk oud geworden. Ze sneed als een mes door alles heen; stond er tegelijkertijd buiten en keek toe. Ze had, terwijl ze naar de taxi's keek, voortdurend het gevoel dat ze ver, ver weg was, ver weg op zee en alleen; ze had altijd het gevoel dat het heel, heel gevaarlijk was om zelfs maar één dag te leven. Niet dat ze zichzelf slim vond, of in enig opzicht bijzonder. Hoe ze zich door het leven had geslagen met de paar snippers kennis die ze van Fraülein Daniels had meegereggen was haar een raadsel. Ze wist niets, van talen niet, van geschiedenis niet; ze las nog maar zelden een boek, behalve memoires in bed, en toch boeide het haar mateloos, dit alles, de langrijdende taxi's, en ze zou niet van Peter willen zeggen, ze zou niet van zichzelf willen zeggen: ik ben zus, ik ben zo.

Haar enige gave was dat ze mensen bijna instinctief kende, bedacht ze terwijl ze verder liep. Als je haar met iemand in een kamer zette, bolde ze haar rug als een kat, of begon ze te spinnen. Devonshire House, Bath House, het huis met de porseleinen kaketoetoe, ze had ze allemaal weleens feestelijk verlicht gezien, en ze herinnerde zich Sylvia, Fred, Sally Seton... al die massa's mensen; en dat ze de hele nacht hadden gedanst, en de boerenkarren die langsratelden op weg naar de markt, en dat ze door het park naar huis reden. Ze herinnerde zich dat ze ooit een shilling in de Serpentine had gegooit. Maar iedereen had herinneringen; waar ze van genoot was dit, hier, nu, pal voor haar, de dikke dame in de taxi. Maakte het dan wat uit, vroeg ze zich af, terwijl ze in de richting van Bond Street liep, maakte het wat uit dat haar leven onvermijdelijk zou aflopen en dit alles zou doorgaan zonder haar; vond ze dat erg, of was het uiteindelijk geen troost te geloven dat de dood het absolute einde was? Maar dat ze op de een of andere manier in de straten van Londen, mee op de eb en vloed van alles, hier, daar, voortbestond, dat Peter voortbestond, ze in elkaar voortleefden, omdat ze deel uitmaakte, geloofde ze stellig, van de bomen thuis, van dat huis daar, al was het nog zo lelijk en bouwvallig, deel uitmaakte van mensen die ze nog nooit had ontmoet, uitgespreid als een nevel tussen de mensen die ze het best kende en die haar op hun takken tilden zoals ze de bomen de nevel had zien optillen, maar het strekte zich eindeloos uit, haar leven, zijzelf. Maar waar droomde

ze van toen ze in de etalage van Hatchard keek? Wat probeerde ze terug te halen? Welk beeld van een witte dageraad op het platteland toen ze in het opengeslagen boek las:

*Vrees niet meer de verzengende zon
Of de woedende winterstormen.*

De voorbije periode in de wereldervaring had in hen allen, alle mannen en vrouwen, een bron van tranen doen ontspringen. Tranen en smart, moed en veerkracht, een kaarsrechte, stoïcijnse houding. Denk bijvoorbeeld aan de vrouw die ze het meest bewonderde, lady Bexborough: hoe die de bazaar had geopend.

Er lagen *Jorrocks' Jaunts and Jollities* en *Soapy Sponge*, de memoires van Margot Asquith en *Big Game Shooting in Nigeria*, allemaal opengeslagen. Boeken bij de vleet hadden ze, maar niet één dat bij uitstek geschikt leek om mee te nemen naar Evelyn Whitbread in haar kliniek. Niets om haar te vermaken en dat onbeschrijflijk verdorde mensje bij Clarissa's binnenkomst één moment hartelijk te laten lijken, voordat ze van wal staken met het gebruikelijke eindeloze gezever over vrouwenkwaaltjes. Wat wilde ze het graag: dat mensen blij keken als ze binnenkwam, dacht Clarissa, en ze draaide zich om en liep terug in de richting van Bond Street, geërgerd, omdat het onzinnig was dingen om andere redenen te doen. Veel liever was ze zo iemand geweest als Richard, die dingen zonder bijbedoeling deed, terwijl zij (bedacht ze, wachtend tot ze kon oversteken) de helft van de tijd dingen wel degelijk met een bijbedoeling deed, namelijk om mensen dit of dat te laten denken: volstreekte nonsens, dat wist ze zelf ook wel (en nu stak de politieman zijn hand op), want niemand trapte er ook maar een moment in. O, kon ze haar leven maar overdoen! dacht ze terwijl ze het trottoir op liep, had ze er in elk geval maar anders uitgezien!

Om te beginnen had ze graag donker willen zijn, net als lady Bexborough, met een huid van gerimpeld leer en prachtige ogen. Ze had net als lady Bexborough langzaam en statig willen zijn, nogal fors van postuur, in politiek geïnteresseerd als een man, met een buitenhuis, heel waardig, heel recht door zee. In plaats daarvan was ze een magere bonenstaak met een bespottelijk klein gezichtje en een neus als een snavel. Ze liep dan wel mooi rechtop,

en ze had fraaie handen en voeten, en ze kleepte zich goed voor iemand die weinig uitgaf, maar tegenwoordig leek dit lichaam waarin ze zich hulde (ze bleef staan om naar een Hollands schilderij te kijken), dit lichaam, met al zijn vermogens, vaak niets, helemaal niets. Ze had het zonderlinge gevoel dat zijzelf onzichtbaar was, ongezien, onbekend, nu trouwen of kinderen krijgen er niet meer bij was, alleen maar dit verwonderlijke en nogal plechtige voortschrijden met alle anderen, door Bond Street, als mevrouw Dalloway—niet eens meer als Clarissa: als de vrouw van Richard Dalloway.

Bond Street fascineerde haar, Bond Street op de vroege ochtend in het seizoen, de wapperende vlaggen, de winkels: geen pracht en praal, één rol tweed in de winkel waar haar vader vijftig jaar lang zijn pakken had gekocht, een paar parels, zalm op een blok ijs.

‘Dat is alles,’ zei ze, terwijl ze naar de viswinkel keek. ‘Dat is alles,’ herhaalde ze, terwijl ze even bleef staan voor de etalage van een handschoenenwinkel waar je vóór de oorlog vrijwel volmaakte glacés kon kopen. En haar oude oom William zei altijd dat een dame zich onderscheidt door haar schoenen en glacés. Hij had zich op een ochtend midden in de oorlog omgedraaid op zijn bed. Hij had gezegd: ‘Ik heb er genoeg van.’ Glacés en schoenen... Ze was verzot op glacés, maar haar eigen dochter, haar Elizabeth, gaf er geen lor om, om geen van beide.

Geen lor, dacht ze, terwijl ze verder liep door Bond Street naar een winkel waar ze bloemen voor haar apart hielden als ze een feestje gaf. Elizabeth gaf eigenlijk nog het meest om haar hond. Het hele huis rook vanochtend naar teer. Maar altijd nog liever die arme Grizzle dan juffrouw Kilman; liever hondenziekte en teer en wat dies meer zij dan je opsluiten in een bedompte slaapkamer met een gebedenboek! Alles liever dan dat, was ze geneigd te zeggen. Maar misschien was het gewoon een fase, zoals Richard zei, iets waar alle meisjes doorheen moeten. Misschien was ze verliefd. Maar waarom op juffrouw Kilman? die natuurlijk slecht was behandeld, dat moest je er wel bij bedenken, en Richard zei dat ze heel begaafd was, echt een hoofd voor geschiedenis had. Ze waren hoe dan ook onafscheidelijk, en Elizabeth, haar eigen dochter, ging ter communie, en ze gaf er niets om hoe ze zich kleepte

of hoe ze met mensen omging die kwamen lunchen; haar ervaring was dat religieuze extase mensen harteloos maakte (hetzelfde gold voor idealen), hun gevoel afstompte, want juffrouw Kilman zou alles doen voor de Russen, hongerde zichzelf uit voor de Oostenrijkers, maar in haar privéleven was ze een ware kwelgeest, zo weinig gevoel toonde ze, gehuld in een lange groene regenjas. Jaar in, jaar uit droeg ze die jas; ze transpireerde; ze was nog geen vijf minuten binnen of ze liet je haar meerderwaardigheid voelen, jouw minderwaardigheid: hoe arm zij was, hoe rijk jij was, dat ze in een krot van een huis woonde zonder een kussen, een bed, een vloerkleed of wat dan ook. Haar hele ziel was vastgeroest door de wrok die zich daar had ingenesteld, omdat ze in de oorlog van school was gestuurd – arm, verbitterd, ongelukkig mens! Want je haatte niet haarzélf, maar de idéé van haar, die ongetwijfeld heel veel in zich had opgenomen wat niet eigen was aan juffrouw Kilman, een van die spookbeelden was geworden waarmee we 's nachts worstelen, een van die spookbeelden die wijdbeens over ons heen staan en alle levenssappen uit ons zuigen, despoten en tirannen; want was de dobbelsteen nogmaals geworpen, was zwart bovengekomen en niet wit, dan was ze zonder twijfel dol geweest op juffrouw Kilman! Maar niet in deze wereld. Nee.

Toch irriteerde het haar, dat dit wrede monster zich in haar roerde! dat ze twijgjes hoorde knappen en hoeven voelde neerkomen, diep in dat dichtbebladerde woud, de ziel; dat ze nooit helemaal tevreden zou zijn, of helemaal gerust, want elk moment kon de bruit zich roeren, die haat, die – zeker sinds haar ziekte – het vermogen bezat haar te bezeren, haar te kwetsen tot op het bot, die haar fysieke pijn bezorgde en al haar plezier in schoonheid, in vriendschap, in gezond zijn, in bemind worden en haar huis mooi aankleden deed wankelen, trillen en buigen alsof er werkelijk een monster aan de wortels rukte, alsof het hele arsenaal van de tevredenheid niets dan eigenliefde was! deze haat!

Nonsens, nonsens! hield ze zichzelf voor, terwijl ze de klapdeuren openduwde van Mulberry's, de bloemist.

Ze trad binnen, lichtvoetig, fier en met kaarsrechte rug, om onmiddellijk te worden begroet door juffrouw Pym met haar poppengezichtje, wier handen altijd felrood waren, alsof ze met de bloemen in koud water hadden gestaan.

Er waren bloemen: ridderspoor, lathyrus, boeketten sering. En anjers, massa's anjers. Er waren rozen, er waren irissen. Ah, ja... zo ademde ze de zoete lucht van aarde en tuin in terwijl ze stond te praten met juffrouw Pym, die zich aan haar verplicht voelde en haar aardig vond, want ze was ook aardig geweest, jaren geleden, heel aardig, maar ze zag er ouder uit, dit jaar, zoals ze met half geloken ogen haar hoofd van hier naar daar wendde tussen de irissen, rozen en wiegende bosjes sering, en na al het straatrumoer de hemelse geur opsnoof, de verrukkelijke koelte. En wat zagen de rozen er fris uit toen ze haar ogen opende: als vers gewassen kantlakens, keurig gevouwen in rieten manden; en de rode anjers donker en pront, met hun kopjes omhoog; en alle lathyrus uitwaaiërend in zijn schalen, zachtpaars, sneeuw wit en crème getint – alsof het al avond was en meisjes in mousseline jurkjes naar buiten kwamen om lathyrus en rozen te plukken aan het einde van de zonovergoten zomerdag, met zijn bijna blauwzwarte hemel, zijn riddersporen, zijn anjers en aronskelken, en het dat tijdstip was tussen zes en zeven waarop alle bloemen – rozen, anjers, irissen, sering – stralen: wit, paars, rood of dieporanje, elke bloem lijkt op eigen kracht te branden, zacht en puur in de nevelige perkjes; en wat hield ze van de grijs witte motten die in en uit vlogen, over de kersentaart, over de teunisbloemen!

En terwijl ze met juffrouw Pym van vaas naar vaas liep om haar keus te maken, zei ze nonsens, nonsens bij zichzelf, steeds milder, alsof deze schoonheid, deze geur, deze kleur, en de genegenheid en het vertrouwen van juffrouw Pym, een golf vormden die ze over zich heen liet komen om het monster van de haat te overstijgen, het allemaal te overstijgen; en almaar hoger tilde hij haar op totdat... o! een pistoolschot buiten op straat!

'Hemeltje, die automobielen toch,' zei juffrouw Pym, die naar het raam liep om te kijken en terugkwam met haar handen vol lathyrus en een verontschuldigende glimlach op haar gezicht, alsof die automobielen, die autobanden, allemaal háár schuld waren.

De luide knal die mevrouw Dalloway deed schrikken en juffrouw Pym naar het raam lopen en zich verontschuldigen, was afkomstig van een auto die precies tegenover de etalage van Mulberry's langs het trottoir was gestopt. Voorbijgangers die, uiter-

aard, bleven staan kijken, konden nog net tegen de duifgrijze bekleding het gezicht ontwaren van een uitermate gewichtig persoonage voordat een mannenhand de gordijntjes neerliet en er alleen nog een stukje duifgrijs te zien was.

Toch deden er onmiddellijk allerlei geruchten de ronde, vanaf het midden van Bond Street tot aan Oxford Street aan de ene kant, en tot aan parfumerie Atkinson's aan de andere: onzichtbaar, onhoorbaar scheerden ze langs, zoals een wolk ijlings een sluier over heuvels trekt, en ook daalden ze met dezelfde plotse serene statigheid van een wolk neer op gezichten die een ogenblik eerder nog in opperste beroering waren geweest. Maar nu was het mysterie met zijn vleugel langs hen heen gestreken; ze hadden de stem van het gezag gehoord; de geest der religie waarde door de straten met haar ogen strak geblinddoekt en haar mond wijd open. Maar niemand wist wiens gezicht er was gezien. Was het dat van de Prins van Wales, van de koningin, van de premier? Wiens gezicht was het? Niemand die het wist.

Edgar J. Watkiss, met zijn loden buis als een rol om zijn arm, zei duidelijk verstaanbaar, voor de grap natuurlijk: 'De prumjee z'n auwto.'

Septimus Warren Smith, die zijn weg versperd zag, hoorde hem.

Septimus Warren Smith, een jaar of dertig, met een bleek gezicht en een haakneus, op bruine schoenen en in een sjofele overjas, met in zijn lichtbruine ogen de angstige blik die volslagen vreemden óók angstig maakt. De wereld heeft zijn zweep geheven: waar zal hij neerkomen?

Alles was tot stilstand gekomen. Het gedreun van de automotoren klonk als het onregelmatige kloppen van een hartslag door een heel lichaam. De zon werd buitengewoon heet doordat de automobiël voor de etalage van Mulberry's was gestopt; oude dame-tjes op het bovendek van autobussen ontvouwd en hun zwarte parasols; hier ging een groene, daar een rode parasol met een plofje open. Mevrouw Dalloway kwam met haar armen vol lathyrus naar het raam en keek naar buiten met een vragende frons op haar roze gezichtje. Iedereen keek naar de automobiël. Septimus keek. Jongens sprongen van hun fiets. Het verkeer hoopte zich op. En daar stond de automobiël, met neergelaten gordijntjes waarop

zich een merkwaardig patroon aftekende, als van een boom, dacht Septimus, en deze geleidelijke samenballing van alles tot één middelpunt die zich voor zijn ogen voltrok, alsof er vlak onder de oppervlakte iets verschrikkelijks dreigde dat elk moment in brand kon vliegen, beangstigde hem. De wereld wankelde en beefde, en dreigde in brand te vliegen. Ik ben zelf degene die de weg verspert, dacht hij. Dat er naar hem werd gekeken en gewezen, dat hij daar stond met lood in zijn schoenen, als aan de stoep genageld, had dat niet een bedoeling? Maar welke bedoeling?

‘Zullen we verder lopen, Septimus?’ zei zijn echtgenote, een klein vrouwtje met grote ogen in een vaalgeel, spits gezicht: een Italiaanse.

Maar Lucrezia keek zelf ook onwillekeurig naar de automobielen en het boompatroon op de gordijntjes. Zat daarbinnen de koningin – de koningin die ging winkelen?

De chauffeur, die iets had geopend, iets had omgedraaid en iets had dichtgedaan, nam plaats achter het stuur.

‘Toe nou,’ zei Lucrezia.

Maar haar man, want ze waren nu vier, vijf jaar getrouwd, kwam met een schok bij zinnen en zei nijdig: ‘Ja ja!’ alsof ze hem had onderbroken.

De mensen moesten het wel merken, de mensen moesten het wel zien. De mensen, dacht ze, kijkend naar de menigte die naar de automobielen stond te staren; de Engelsen, met hun kinderen, hun paarden en hun kleren, die ze ergens wel bewonderde. Maar nu waren het ‘de mensen’, omdat Septimus had gezegd: ‘Ik maak er een einde aan’, wat vreselijk was om te zeggen. Stel dat ze hem hadden gehoord? Ze keek naar de omstanders. Help, help! wilde ze roepen naar slagersjongens en vrouwen. Help! Vorig najaar nog hadden Septimus en zij gehuld in dezelfde mantel op de Theemskade gestaan, en toen Septimus een krant las in plaats van met haar te praten, had ze die van hem afgepakt en de oude man die hen zag in zijn gezicht uitgelachen! Maar mislukkingen verborg je. Ze moest hem meenemen naar een park.

‘Hier gaan we oversteken,’ zei ze.

Ze had recht op zijn arm, al was die zonder gevoel. Hij zou haar, die zo onnozel was, zo impulsief, nog maar vierentwintig, zonder vrienden in Engeland, die omwille van hem Italië had verlaten, een stuk bot geven.

De automobiel reed met neergelaten gordijntjes en een air van ondoorgrondelijke gereserveerdheid verder in de richting van Piccadilly. Nog steeds werd hij nagestaard, nog steeds deed hij over de gezichten aan weerszijden van de straat hetzelfde geheimzinnige floers van verering glijden, voor koningin, prins of premier – niemand die het wist. Het gezicht zelf was maar één keer door drie mensen een paar tellen gezien. Zelfs het geslacht stond nu ter discussie. Maar het leed geen twijfel dat zich daarbinnen grootheid bevond: er reed, verscholen, grootheid door Bond Street, op een handbreedte van gewone mensen die zich nu misschien, voor de eerste en laatste keer, op spreekafstand bevonden van de majesteit van Engeland, van het onvergankelijke symbool van de staat dat bekend zal zijn bij nieuwsgierige oudheidkundigen die de puinhopen van de tijd doorpluizen, wanneer Londen nog slechts een met gras overgroeide weg is en alle mensen die zich deze woensdagochtend voorthaastten op het trottoir nog slechts botten zijn met hier en daar een trouwring tussen hun stoffelijke resten, en de gouden vullingen van ontelbare weggerotte kiezen. Het gezicht in de automobiel zal dan bekend zijn.

Het is vast de koningin, dacht mevrouw Dalloway, die Mulberry's uit liep met haar bloemen – de koningin. En één moment kreeg ze iets onuitsprekelijk waardigs over zich, terwijl ze daar bij de bloemenwinkel in het zonlicht stond en de auto stapvoets voorbijreed, met neergelaten gordijntjes. De koningin die naar een ziekenhuis ging; de koningin die een bazaar ging openen, dacht Clarissa.

De drukte was ontstellend voor deze tijd van de dag. Lord's, Ascot, Hurlingham, waar kwam het door? vroeg ze zich af, want het verkeer kon geen kant op. De Britse middenklasse, overdwars op dubbeldeksbussen gezeten met pakjes en paraplu's, ja, zelfs in bontjassen op een dag als vandaag, was, bedacht ze, bespottelijker, afwijkender van alles wat er ooit had bestaan dan een mens zich kon voorstellen – en de koningin in eigen persoon die werd opgehouden, de koningin in eigen persoon die er niet door kon. Clarissa werd aan de ene kant van Brook Street de weg belemmerd en sir John Buckhurst, de voormalige rechter, aan de andere, met de auto tussen hen in (sir John had jarenlang vonnissen gevelde en hield van goed geklede vrouwen), totdat de chauffeur, lichtjes naar vo-

ren gebogen, iets meedeelde of liet zien aan de politieagent, die salueerde, zijn arm opstak, een hoofdbeweging maakte en de autobus naar de kant stuurde, zodat de auto erlangs kon. Langzaam en vrijwel geruisloos vervolgde deze zijn weg.

Clarissa kon het wel raden; Clarissa wist het natuurlijk; ze had iets wits, magisch, ronds gezien in de hand van de lakei, een schijf waarin een naam gegraveerd stond—die van de koningin, de prins van Wales of de premier?—zó luisterrijk dat hij zich een weg dwars door alles heen brandde (Clarissa zag de auto kleiner worden, uit het zicht verdwijnen), om te schitteren te midden van kandelaars, fonkelende sterren, borsten volgespeld met vergulde eikenbladeren, Hugh Whitbread en al zijn collega's, de hoge heren van Engeland, die avond in Buckingham Palace. En ook Clarissa gaf een feestje. Ze hield even in; zo zou ze boven aan haar trap staan.

De auto was weg, maar had een lichte rimpeling achtergelaten die uitgolfde door handschoenenwinkels, hoedenwinkels en kleermakerswinkels aan weerszijden van Bond Street. Een halve minuut waren alle hoofden in dezelfde richting gewend: naar het raam. Dames die net bezig waren een paar glacés uit te zoeken—hoorden ze tot aan de elleboog of erboven te reiken, limoen of lichtgrijs?—vielen stil; toen de zin was afgelopen was er iets gebeurd. Iets wat op afzonderlijke momenten zo onbeduidend was dat geen wiskundig instrument, al kon het schokken in China doorgeven, niet in staat was de trilling ervan te registreren, maar wat in zijn volle omvang indruk maakte en in zijn algemeenheid emoties opriep, want in al die hoedenwinkels en kleermakerswinkels keken vreemden elkaar aan en dachten aan de doden, aan de vlag, aan het Britse Rijk. In een kroeg in een steegje beledigde een koloniaal het Huis Windsor, wat leidde tot woorden, kapotte bierglazen en een algeheel tumult, dat aan de overkant vreemd weergalmde in de oren van meisjes die wit onderlinnen, doorweven met puur wit lint, voor hun bruiloft kochten. Want toen de oppervlaktedeining van de langsrijdende auto ging liggen, raakte die aan iets heel dieps.

De auto gleed door Piccadilly en sloeg St. James's Street in. Lange mannen, mannen met een kloeke bouw, goed geklede mannen met hun pandjesjassen, hun witte ondervesten en hun naar achteren gekamde haar die, om moeilijk aanwijsbare redenen, in het er-

kerraam van White's met hun handen achter de panden van hun jas naar buiten stonden te kijken, voelden instinctief aan dat er grootheid voorbijkwam, en het bleke licht van de onsterfelijke verschijning viel op hen zoals het ook op Clarissa Dallo way was gevallen. Prompt gingen ze nog rechter staan, haalden hun handen van de rug en leken bereid om hun staatshoofd zo nodig te vergezellen tot in het heetst van de strijd, zoals hun voorouders vóór hen hadden gedaan. De witte borstbeelden en de tafeltjes op de achtergrond, bedekt met exemplaren van de *Tatler* en flessen spuitwater, leken hun goedkeuring te geven, leken symbool te staan voor het golvende graan en de landhuizen van Engeland, en het tere gonzen van de autowielen te weerkaatsen zoals de muren van een fluistergewelf een enkele stem weerkaatsen, versterkt en verdiept met de kracht van een hele kathedraal. Moll Pratt met haar omslagdoek en haar bloemen op de stoep wenste de beste jongen geluk (het was beslist de Prins van Wales) en zou uit pure uitbundigheid en minachting voor armoede de prijs van een kroes bier – een bos rozen – St. James's Street in hebben geworpen als ze niet de blik van de agent had opgevangen die de koningsgezindheid van een oude Ierse vrouw wilde ontmoedigen. De schildwachten voor St. James's Palace salueerden; de politieagent van koningin Alexandra gaf zijn goedkeuring.

Er had zich intussen een kleine menigte verzameld bij de poorten van Buckingham Palace. Lusteloos, maar vol vertrouwen, stuk voor stuk arme mensen, stonden ze te wachten, keken ze naar het Paleis met zijn wapperende vlag, naar Victoria, met golvende rokken op haar verheven zetel, bewonderden ze haar bekkens stromend water, haar geraniums, wezen ze van de automobielen op de Mall dan deze, dan die aan, wijdden ze emoties, geheel voor niets, aan gewone burgers die een ritje maakten, en trokken hun huldeblijken in om ze intact te laten terwijl dan deze, dan die auto voorbijreed; en al die tijd lieten ze het gerucht aanwassen in hun aderen tot hun dijen ervan trilden, bij de gedachte aan koninklijke ogen die naar hen keken: de vorstin die neeg, de prins die salueerde; bij de gedachte aan het hemelse leven dat van godswege aan koningen was geschonken, aan de adjudanten en diepe buigingen, aan het oude poppenhuis van de koningin, aan prinses Mary die getrouwd was met een Engelsman, en aan de prins – o! de prins! die

naar men zei zo wonderbaarlijk leek op de oude koning Edward, maar oneindig veel slanker was. De prins woonde in St. James's Palace, maar misschien kwam hij vanochtend langs om zijn moeder te bezoeken.

Dat zei Sarah Bletchley met haar kindje op de arm, wippend met haar voet alsof ze bij haar eigen haardscherm in Pimlico stond, maar wel met haar ogen gericht op de Mall, terwijl Emily Coates de ramen van het paleis afspeurde en dacht aan de dienstmeisjes, de talloze dienstmeisjes, de slaapkamers, de talloze slaapkamers. Steeds meer mensen – een oudere heer met een Schotse terriër, mannen zonder werk – sloten zich aan bij de menigte. De kleine meneer Bowley, die op kamers leefde in het Albany en innerlijk met lak verzegeld was, maar wiens diepere levensbronnen in een plotselinge en misplaatste vlaag van sentiment ontzegeld konden worden door zoiets als dit: armlastige vrouwen die stonden te wachten om de koningin voorbij te zien komen – armlastige vrouwen, lieve kindertjes, wezen, weduwen, de oorlog, ach, ach –, had zowaar tranen in zijn ogen. Een briesje dat heerlijk warm over de Mall streek, door de ijle bomen en langs de bronzen helden, kreeg vat op een vlag die wapperde in het Britse hart van meneer Bowley, en hij lichtte zijn hoed toen de auto de Mall in sloeg en hield hem in de hoogte toen de auto naderde, liet de armlastige moeders van Pimlico tegen hem aan dringen, terwijl hij met kaarsrechte rug bleef staan. De auto kwam eraan.

Plotseling keek mevrouw Coates naar de hemel. Het geluid van een vliegtuig boorde zich onheilspellend in de oren van de aanwezigen. Daar kwam het over de bomen, met achter zich een spoor van witte rook die krulde en kronkelde; het schreef warempel iets! maakte letters in de lucht! Iedereen keek op.

Het vliegtuig dook de diepte in en stoof steil omhoog, maakte een looping, schoot vooruit, daalde, steeg, en wat het ook deed, waar het ook ging, erachteraan dwarrelde een dikke warrige reep witte rook die als letters aan de hemel krulde en kringelde. Maar welke letters? Was het een C? een E, dan een L? Heel even maar lagen ze stil, toen verschoven en versmolten ze en werden ze hoog aan de hemel uitgewist, en het vliegtuig schoot ervandoor en begon opnieuw te schrijven aan een schoon stuk hemel: een K, een E, een Y misschien?

**Wil je verder lezen?
Bestel het boek dan nu bij
jouw favoriete boekhandel.**

www.rainbow.nl

Volg ons ook op:

- uitgeverijrainbow
- RainbowBocken
- uitgeverijrainbow
- RainbowBocken

